

Bognár József

## Guidelines II–III.

Dialóg Campus Kiadó: Pécs, 2001.  
321 p.

Idegennyelv-tanulás során gyakran meglepetések érik a nyelvtanulót. Amennyiben nincs abban a szerencsés helyzetben, hogy célnyelvi környezetben, lehetőleg zsenge gyermekkorban megmerítkezzen az elsajátítandó nyelvben, sajnos nem kerülheti el a grammatika fáradságos tanulását. S ilyenkor éri a keserves felismerés: saját anyanyelvének rendszerét sem ismeri. Lehet, hogy ismer valamit, amit neki „nyelvtan” címszó alatt hosszú éveken keresztül oktattak, de ennek látszólag vajmi kevés köze van a célnyelv rendszeréhez.

A magyar nyelvtannak megvannak a maga formális, évszázadokon keresztül kialakult kategóriái. Ez a kategória-szövedék a maga nemében egységes, zárt, logikai alapú magyarázó rendszer, amely „a priori”-nak tételez fel bizonyos jelenségeket. S mivel e jelenségeket az anyanyelvi beszélő úgyis ismeri, hát nem pazarolja az időt ezek boncolgatására.

Bizonyos eredmények, törekvések fölött könnyedén átsiklik a magyar nyelvtan-tanító figyelme: a XVIII. és XIX. század hiába bővelkedik a külföldiek magyartanítására szolgáló tananyagokban, szinte semmit sem merítettek abból a szemléletből, amit Ballagi Mór olyan találóan fogalmazott meg: „Mikor idegen nyelvet tanulunk, első tekintetre sok oly sajtáság ötlük szemünkbe, melyekre az, ki a’ nyelvet gyermekségétől fogva beszélte, soha nem figyelmeztet; amaz már eleve kényszerítetik a’ nyelv’ törvényeit tanulmányozni, hogy megértse [...]. Innen van az, hogy az anyanyelv’ szabályaival rendesen csak idegen nyelv’ tanulása’ nyomán ismerkedünk meg, és hogy némileg nehezebb az anyanyelv’ szabályait, mint idegen nyelv’ grammatikáját megírni.” (Ballagi Móricz: A’ magyar szónyomozás, ’s az összehasonlító nyelvészet. *Új Magyar Múzeum* V. 1855, pp. 590–91.)

Bognár József célja természetesen nem a magyar nyelv idegen nyelvi szempontból történő vizsgálata, de felismeri, hogy az eltérő szemléletmódú elemzés, valamint a grammatikai funkcióknak előbb egynyelvi, majd kontrasztív vizsgálata elengedhetetlen a célnyelv egyes jelenségeinek megvilágításához. Jelen könyv nem átfogó, minden részletre kiterjedő tankönyv, hanem azokkal a jelenségekkel foglalkozik, amelyek a magyar anyanyelvű számára, magyar gondolkodással érthetetlenek, kezelhetetlenek. Ezeket a sarkalatos pontokat a szerző *konfliktuspontoknak* nevezi: „*Konfliktus-pontnak* nevezünk azokat a *különbségeket*, amelyeket a magyar és angol nyelv rendszereinek összehasonlításakor észlelünk, és amelyeket *magyaros észjárással – magyar nyelvi gondolkodásmóddal –*, nehezen tudnak a magyarok *felfogni, értelmezni és megérteni*. Ebből adódik aztán, *hogy angol szavakból és szabályokból magyaros mondatokat* gyártanak, azaz *hibridizálják a két nyelvet*. Azt is mondhatnánk, hogy egy bizonyos határon túl a magyar anyanyelv *elállja az angoltanulást útját.*”

A szerző munkájában a lehető legtisztább módon alkalmazza a gyakorlatban a Humboldt által megfogalmazott, s a Sapir által tovább vitt elvet: minden nyelv a máséknál oszta fel a világot. Ezek a különbségek az adott nyelv nyelvi rendszerében csapódnak le, ez adja végeredményben a grammatikai különbségeket. „A jelentést hordozó szó vagy szóelem közt azoknak a formális eljárásoknak a szövevényes erőtere helyezkedik el, amelyeket az illető nyelven beszélők intuitív módon alkalmaznak esztétikailag és funkcionálisan kielégítő szimbólumsorok felépítésére. Ezek az eljárások alkotják a nyelvtant. Minden nyelv nyelvtanát a kötöttségek ugyanazon foka jellemzi, lehet ugyan egyik-másik komplexebb, nehezebb, de olyan nincs, hogy »grammatikusabb«.” (Edward Sapir: *Az ember és a nyelv*. Gondolat: Budapest, 1971.)

A konfliktuspontok közül a *Guidelines* 1998-ban megjelent I. kötete az igével kap-

csolatos nehézségeket járta körbe, a *Tense*, *Duration* és *Voice* jelenségének magyarázatára téve a hangsúlyt (lásd a róla Molnár Katalin recenzióját: *Modern Nyelvoktatás*, vol. VI, nr. 2–3, pp. 112–114). A 2001-ben megjelent *Guidelines II–III*. fő témája az *Infinitive*, a *Gerund* és a *Participle*. A könyv legnagyobb erényének azt tekintem, hogy a morfológia és szintaxis formális kategóriáihoz szokott magyar tanuló szemét – akit, sajnos nemcsak a magyar anyanyelv gondolkodásmódja, de a magyar nyelvtantanítás is béklyóba köt – ráirányítja arra a lehetőségre, hogy a szó és mondat határai nem olyan élesek, mint ahogyan azt valamikor benne rögzítették. A magyar mondatfelépítés analitikusabb, precízebb, jobban láttatja az egyes szavak között létrejövő grammatikai kötéseket. Az angol „lazább”, több szabadságot enged meg a mondat szerkezetben. Ez valóban rendkívül idegen a magyar gondolkodás számára, hisz a morfológiai jelölés hiányát az angol egyszerű mondatban legalább a szórend szigorú szabályai pótolják, s a magyar észjárású tanuló számára még ez is összekuszálódni látszik pl. egy terjedelmesebb infinitívusos szerkezet láttán.

A könyv két jól elkülöníthető részre, *Az angol igei struktúrákra*, ill. *Feladatok, gyakorlatokra* oszlik. Nem a hagyományos értelemben vett feladatgyűjtemény, inkább összevető-funkcionális szemléletű pedagógiai grammatika, amelyet elsősorban az angoltanárok, másodsorban az akárcsak csekély grammatikai előképzettséggel is rendelkező, elszánt és érdeklődő tanulók forgathatnak sikerrel.

A magyarázó szövegek a szóbeli előadás retorikáját követik, az előre- és visszautalások, a logikai csomópontok gyakori hangsúlyozása, netán ismétlése bizonyítja ezt. A feladattár jól alátámasztja a magyarázatokat, de talán épp az áttekinthetőség miatt, a figyelem szétszóródásának megakadályozására talán hasznosabb lenne valamivel több példát – a pontos fordítással és értelmezéssel együtt – átvinni a magyarázó részbe.

Bognár József könyve az eddiginél jóval nagyobb publicitást érdemelne meg. Méltán gyarapítja annak a kisszámú, összevető funkcionális szemléletű, az elméletet a gyakorlattal ötvöző műnek a sorát, amelynek kiemelkedő tagja Juhász János *Richtiges Deutscha*, amelyet a németesek nagy öröme néhány éve új kiadásban láthatunk a könyvesboltokban.

Hegedűs Rita

Mihalovics Árpád (szerk.)

## Tanulmányok a politikai szaknyelvről

Bessenyei György Könyvkiadó:  
Nyíregyháza, 2000. 122 p.

Jelen kötet szerzői főiskolai és egyetemi oktatók, a Nyíregyházi Főiskola Európa Tanulmányok Központja keretében működő csoport tagjai, a többnyelvű politikai és diplomáciai szótárszerkesztés nyelvész szakemberei. Tanulmányaik témája a politikai szaknyelv, illetve ennek néhány jellemzője, aspektusa, melyet magyar, angol, francia, német, olasz és orosz korpusz alapján vizsgáltak.

Laczik Mária „Adalékok a diplomáciai eseményekről kiadott újságközlemények nyelvezetéhez” című tanulmányában politikai és diplomáciai események leírásának olasz újságzövegekben előforduló lexikáját tette vizsgálatának tárgyává. Sajátos szintagmatípusokat elemezve mutatta ki a névszói szintagmák és a képzett melléknevek kapcsolatát, használati sajátosságait, egy másik nyelven (magyar) való visszaadásuk megvalósulását. Az olasz újságzövegekből összegyűjtött névszói szintagmák magyar megfeleltetéseit egy-és kétnyelvű szótárak, valamint az alakulóban levő EU-s sajtónyelv szellemében s gazdag példatárral adja meg a szerző.

Mihalovics Árpád „A politikai szaknyelv néhány sajátossága” című tanulmá-